

Проектування об'єктів короткочасної рекреації на території Прикарпаття

О. В. Гера

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна
Corresponding author. E-mail: geraoksana@gmail.com

Paper received 09.06.19; Accepted for publication 20.06.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-NT2019-200VII24-13>

Анотація. Розглянуто соціальну та економічну роль рекреації. Обґрунтовано необхідність оновлення та створення нових об'єктів короткочасної рекреації. Проаналізовано рекреаційний потенціал України та Івано-Франківської області. Використовуючи цифрову модель рельєфу, розроблено проект розташування трас для теренкуру з урахуванням принципів раціонального використання земельних ресурсів.

Ключові слова: рекреаційні території, рекреація, земельні ресурси, теренкур, цифрова модель рельєфу.

Вступ. Сучасний динамічний темп життя виснажує фізичні та психічні ресурси людей. Необхідність постійного вдосконалення та покращення професійних навиків задля того, щоби залишатися затребуваним членом суспільства, змушує безупинно працювати та вирішувати всі питання негайно, в режимі реального часу та без затримок. Однак, тривала безперервна зайнятість у режимі он-лайн не може не вплинути негативно як на стан здоров'я, так і на показники якості роботи. Цей момент не тільки досліджений, але й насправді врахований у графіках роботи працівників передових закордонних та вітчизняних організацій (скорочена тривалість робочого дня, додаткові вихідні дні, оплачені абонементи для занять спортом тощо). Очевидно, що питання активного відпочинку та рекреації людей стає дедалі актуальнішим.

Короткий огляд публікацій. Велика кількість наукових публікацій, які торкаються засад розвитку туристично-рекреаційної галузі, свідчить про актуальність цього питання. У статті [1] досліджено досвід країн ЄС у сфері управління туризмом і рекреацією на державному і регіональному рівнях. На основі проведених авторами досліджень запропоновано моделі управління туризмом і рекреацією, також проаналізовано європейський досвід використання організаційного механізму державного управління розвитком туристично-рекреаційного сектору. Методика розрахунку інтегральної оцінки туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України розроблена у [2]. У праці [3] запропоновано критерії визначення туристично-рекреаційного потенціалу території як чинника розвитку екологічного туризму. Огляд форм територіальної організації туристично-рекреаційної діяльності, з акцентом на короткочасову та побутову рекреацію здійснено у [4].

Мета. Запропонувати способи розширення варіантів та ділянок, придатних для короткотривалої рекреації на локальному рівні, опираючись на наявні рекреаційно-оздоровчі ресурси з дотриманням принципів оптимального використання земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Визначено, що рекреація – це широке коло специфічних видів діяльності людей, спрямованих на відновлення фізичних і духовних сил, реалізація яких проходить на спеціалізованих територіях у вільний час. Рекреацію за її тривалістю класифікують на щоденну, короткочасну з поверненням на ночівлю у місяці постійного проживання і без повернення (рекреація у вихідні дні наприкінці тижня), а також тривалу з ночівлею поза місцем постійного

проживання. Щоденна рекреація здійснюється на територіях проживання, наприклад, у спортивних центрах, паркових і пляжних зонах. Територіально короткочасна рекреація обмежується міською і приміською зоною у радіусі кількогодинної пішохідної або транспортної доступності. Здійснення тривалої рекреації територіально не обмежене. За вказаною ознакою щоденна і короткочасна рекреація співпадає з таким поняттям як відпочинок, а тривала рекреація з ночівлею поза місцем постійного проживання за своєю суттю відповідає туризму [5].

Безсумнівно, туристична поїздка має більше переваг у порівнянні з короткочасною рекреацією поблизу місця проживання. Однак, беручи до уваги переважно жорсткий графік роботи та обмежену кількість днів річної відпустки, а також обмежену платоспроможність переважної більшості українців, важливо розвивати локальні рекреаційні території.

Покращення та модернізація існуючих рекреаційних об'єктів, а також створення нових може вирішити ряд різнопланових, але важливих питань:

- забезпечення належної рекреації населення (розширення різноманітності видів дозвілля та оздоровлення з мінімальними фінансовими та часовими витратами) для відновлення фізичного та психічного стану людей;

- оптимальне використання земельних та інших природних ресурсів для реалізації наявного рекреаційного потенціалу;

- оновлення або створення об'єктів інфраструктури (дороги, пункти медичної допомоги, об'єкти готельного, комерційного бізнесу тощо) для покращення соціального статусу та рівня благоустрою населеного пункту біля запланованого об'єкту рекреації;

- створення нових робочих місць для часткового вирішення проблеми безробіття;

- забезпечення додаткових надходжень до місцевих бюджетів, що у перспективі повинно покращувати рівень життя населення.

Неможливо влаштувати рекреаційні об'єкти у місцевості, яка не володіє рекреаційним потенціалом. Тому варто зазначити, що освоєні та потенційні рекреаційні території займають 12,8 % території України, що є достатнім просторовим базисом для розвитку цієї галузі. Розвиток рекреації та туризму для покращення економічних показників проголошено одним із пріоритетних напрямків діяльності як на національному, так і на регіональному рівнях.

Урахування Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року та визначення особливостей планування регіонального розвитку Івано-Франківської області викладено в головному планувальним документі – «Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року».

Стратегією поставлено важливе завдання – перетворити Івано-Франківщину в самобутній та самодостатній край, у якому поєднуються європейські цінності з віковими національними традиціями, відкритий до співпраці культурний, туристичний, курортно-рекреаційний центр України, регіон з комфортним та безпечним життєвим середовищем і високим рівнем соціально-духовного життя.

Природні умови Івано-Франківської області дають підставу для формування рекреаційних територій короткочасного відпочинку і залучення рекреантів з інших областей.

Проведені оцінка природно-ресурсного потенціалу районів Івано-Франківської області, та оцінка рекреаційно-туристичної інфраструктури свідчать про високі показники Надвірнянського, Долинського, Косівського, Коломийського районів. У той час як Тлумацький, Богородчанський, Снятинський за даними критеріями дещо відстають.

Склалась така ситуація, що у Карпатах насиченість територій рекреаційними об'єктами висока (Поляниця, Яблуниця, Ворохта, Яремче, Татарів, Косів). Але кожен рекреаційний об'єкт обмежується рекреаційною ємністю території – кількість відпочиваючих, які без суттєвої шкоди для природного комплексу можуть перебувати на певній території у певний проміжок часу. Тому створення нових об'єктів у районах з менш розвиненою туристичною інфраструктурою не тільки у перспективі забезпечить їм фінансові надходження, але й сприятиме розвантаженню гірських ландшафтів, дасть можливість для відновлення природних ресурсів.

За підсумком здійсненого вище аналізу, прийнято рішення щодо створення проекту влаштування трас для теренкуру у Тлумацькому районі Івано-Франківської області.

Тлумацький район відноситься до дотаційних районів, основним видом його діяльності є сільське господарство; потужні підприємства промисловості – відсутні. Розглядаючи фізико-географічне розташування села Ісаків вказаного району, можна стверджувати, що дана місцевість добре забезпечена природно-рекреаційними ресурсами: Дністровський каньйон, місця для плавання, лісиста територія, лікувальні води. Поблизу немає швидкісних магістралей та заводів, що говорить про чисте атмосферне повітря, яке не поступається гірському.

Село Ісаків розташоване на сході Тлумацького району в орографічному районі – Придністровське Покуття, яке ще називають Тлумач-Городенківською височиною, на відстані 12,6 км від районного центру. Ця височина лежить на північ від річки Прут і простягається до долини ріки Дністер. Абсолютні висоти місцевості сягають від 186 м до 277 м. Місцевість горбиста, із схилами переважно північно-східної експозиції, ухилом від 3° до 8°. Сума активних температур складає 2400°-2500°, річна кількість опадів 610-750 мм. Серед-

ня тривалість безморозного періоду 155-160 днів. Рельєф місцевості сприятливий для мандрівок туристів усіх вікових груп у будь-яку пору року. На околиці села є травертиновий водоспад Дівочі сльози, який вважається прекрасним природним утворенням і належить до пам'яток природи України. Дістатися до водоспаду можна як зі схилу каньйону, так причаливши до берега на плавзасобі. Висота водоспаду 5 м.

Обґрунтуємо вибір виду рекреації. Вплив прогулянок по рівній місцевості, у чергуванні з підйомами та спусками, на тренування м'язів серця, покращення кровообігу та зменшення ожиріння дослідив ще наприкінці XIX ст. німецький професор з Мюнхена Макс Ертель (Max Oertel). Його метод отримав назву теренкур, тобто лікування ландшафтом, коли до кліматичного впливу гірської чи морської місцевості додається активний рух. Отже, первісно "теренкур" (від фр. *Terrain* – місцевість і нім. *Kuren* – лікувати) – це метод санаторно-курортного лікування, що передбачає дозовані фізичні навантаження у вигляді пішохідних прогулянок, сходжень у пересіченій місцевості за певними, розміченими маршрутами. Сьогодні термін "теренкур" частіше використовують для позначення спеціально прокладених маршрутів, призначених для лікувального ходіння. Важливо, що влаштування таких трас не передбачає руйнівного перетворення земельних ділянок, втручання у природні ландшафти, залучення значних фінансових інвестицій (як це відбувається, наприклад, при будівництві гірськолижних трас). Натомість, отримуємо не тільки відпочинковий, естетичний, але й оздоровчий ефект.

Розглянемо питання розташування об'єкту з точки зору управління земельними ресурсами. Територія нашого зацікавлення частково розташована у межах регіонального ландшафтного парку "Дністровський" та належить до земель природно-заповідного призначення. Нормативними документами передбачено обмеження господарського використання таких земель. Проте одним із головних завдань створення регіональних ландшафтних парків є забезпечення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів. Використовуючи зображення та цифрову модель рельєфу, отримані з програмного забезпечення Google Earth, створено тривимірне зображення поверхні, карти ухилів та експозицій місцевості. Далі запроєктовано два маршрути різних рівнів складності подолання (рис. 1), а для їх кількісної характеристики побудовано поздовжні профілі рельєфу. Легкий маршрут (зелена пунктирна лінія) має вигляд кола; час проходження становить 20-30 хвилин. Крутизна підйомів становить 3-5°, загальна протяжність дорівнює 1150 м, а висота найвищої точки – 274 метрів над рівнем моря. Із цікавих місць тут знаходиться невелике озеро, в якому можна купатися, та два місця для відпочинку. Передбачена свердловина із питною водою. Відстань від початку маршруту до першого місця відпочинку становить 350 м із плавним спуском до відмітки 246 метрів. Після другого місця відпочинку, рекреанти рухаються вгору стежкою протяжністю 640 метрів і на цьому маршрут закінчується.

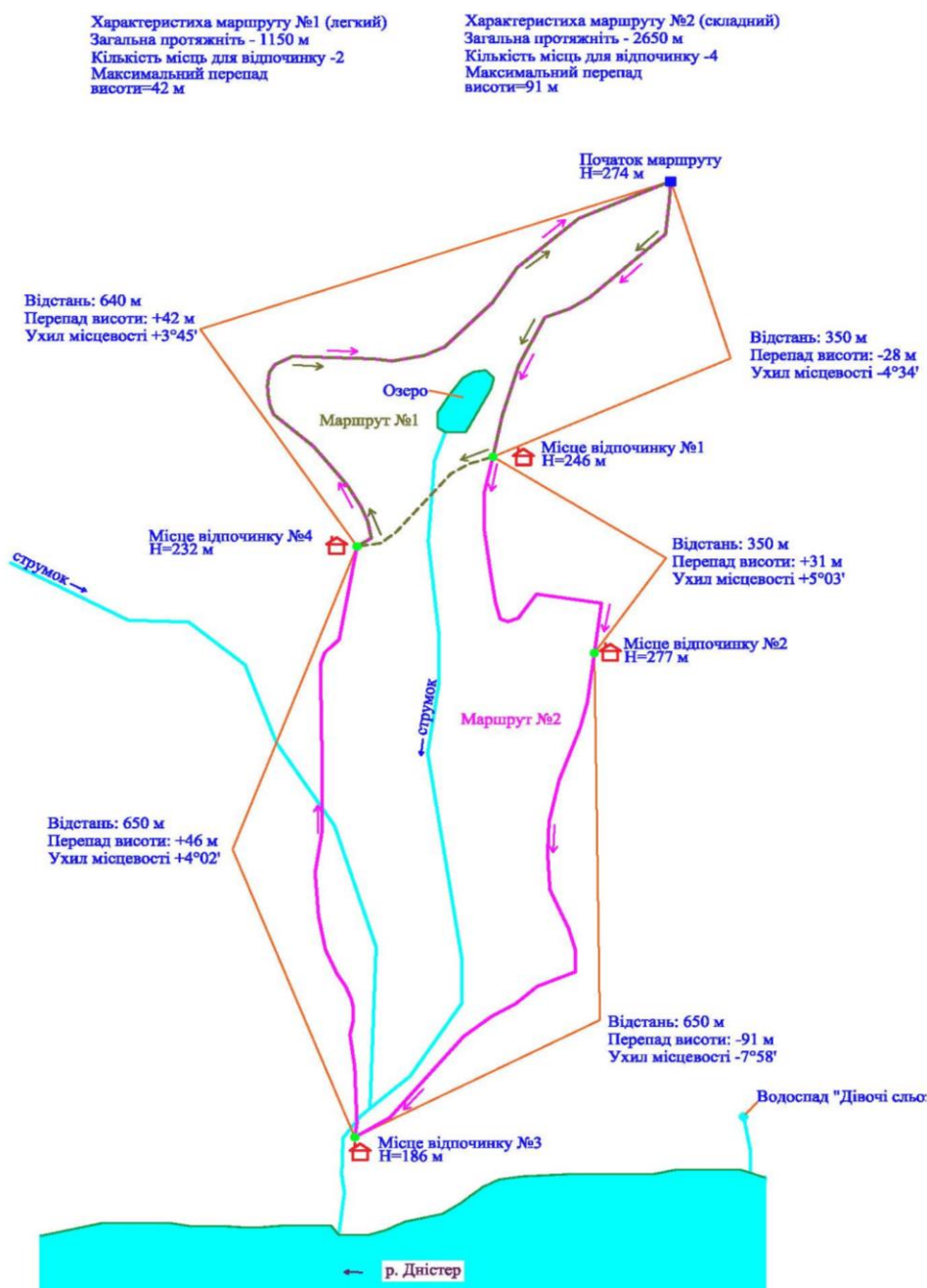

Рис. 1 – Схема запроєктованих трас для теренкуру

Другий маршрут характеризується високим рівнем складності (позначено рожевою суцільною лінією). Стежка запроєктована протяжністю 2650 м і її подолання займає 1-1,5 години. Даний маршрут є досить цікавим із мальовничим краєвидом на річку Дністер. Початок маршруту співпадає із початком першої стежки на однаковій висоті. Всього налічується чотири місця зупинки, де можна попити води та відпочити. Відстань між першою і другою зупинками становить по 350 метрів із спуском при ухилі 4,5° та підйомом з ухилом 5°. Далі, крутизна спуску зростає і стежка веде до річки Дністер. На місцевості знаходиться пляж із обладнаними місцями для купання. Відхилившись від маршруту вгору по течії річки, можна оглянути водоспад Дівочі сльози. Під час руху маршрутом зустрічатимуться два невеликі струмки. Після третьої зупинки дове-

деться подолати 650 метрів вгору із ухилом 4°. Тут можна перепочити і продовжити свій рух стежкою вгору протяжністю 640 метрів, де і закінчується маршрут.

Висновки. Загалом, розвиток рекреації важливе питання як для соціуму, так і економіки. Адже, з однієї сторони, у результаті отримуємо соціальний ефект: розвиток особистості людини та відновлення здоров'я. З економічної сторони, стимулювання рекреації прискорює розвиток господарства, розширює зайнятість населення за рахунок рекреаційного обслуговування, розвиває суміжні галузі, впливає на доходи населення та наповнення бюджетів.

Україна володіє значними площами територій з потужним рекреаційним потенціалом. Пріоритет розвитку туристично-рекреаційної галузі задекларовано на загальнодержавному та регіональному рівнях. На прикладі Івано-Франківської області видно, що деякі рай-

они (гірська частина області) характеризуються значною щільністю рекреаційних об'єктів, тому там спостерігається значне навантаження на природні ландшафти, виснаження природних ресурсів. Для розвантаження таких районів та одночасного розвитку інших,

для забезпечення доступної короткочасної рекреації для населення – запропоновано, як один з варіантів, розвивати рекреаційні об'єкти, що обслуговують траси для теренкуру на прикладі села Ісаків Тлумацького району Івано-Франківської області.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенов В. Ф. Основні схеми і напрями регулювання сфери рекреації і туризму в країнах ЄС [Текст] / Василь Федорович Семенов, Айша Ельварівна Набієва // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 4. – С. 83-90. – ISSN 1993-0259.
2. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. — Одеса : ОНУ, 2016. – 262 с.
3. Nikolaeva E. I. Forms of territorial organization recreational and tourist activities in the region. *Journal of Education, Health and Sport*. 2015; 5(3):373-380. ISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.1095165>.
4. Ivlev, V.J. & Ivleva, M.I. & Panyukov, A.I. & Zulfugarzade, Teymur. (2017). Analysis of the touristic recreational potential of a territory as a condition for development of ecological tourism (the Southern Moscow region case study). *Journal of Environmental Management and Tourism*. 8. 373-475. 10.14505/jemt.v8.2(18).10.
5. Рекреаційна географія: навч. посібник / М. М. Покоłodна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.

REFERENCES

1. Semenov V. F. Main schemes and directions of regulation of the sphere of recreation and tourism in EU countries [Text] / Vasily Fedorovich Semenov, Aisha Elvirovna Nabieva // Economic analysis / Ternopil National Economic University. – Ternopil: "Economic Thought", 2017. – Volume 27. – No. 4. – P. 83-90. –ISSN 1993-0259.
2. Assessment of the region tourist-recreational potential: monograph / edition by V. G Gerasimenko. –Odessa, 2016. – 262 p.
5. Recreational geography: tutorial / edition by Pokolodna M. M. – Kharkiv: 2012. – 275 p.

Short-term recreation objects designing in the territory of the Precarpathian region

O. Gera

Abstract. The social and economic role of recreation is considered. The necessity of reconstruction and creating new objects of short-term recreation is substantiated. The recreational potential of Ukraine and Ivano-Frankivsk region is analyzed. Using the digital model of relief, the project of the terrain cure trails location was developed taking into account the principles of land resources rational use.

Keywords: recreation areas, recreation, land resources, terrain cure, digital model of relief.